

PROGRAM VE MÜZİK EĞİTİMİ

Yrd. Doç. Dr. A. Gürsan SARAÇ*

esleki açıdan müzik eğitimi programlarının etkinliği, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına estetik açıdan dengeli olarak cevap verebilmesine bağlıdır. Programların geliştirilmesinde bu ihtiyaçlar açık ve net olarak tespit edilmeli ve eğitim-öğretim faaliyetleri bu doğrultuda planlanmalıdır (Doğan, 1980. s.167).

Programlı öğretim alanında kuram ve uygulama yönünden ilk girişimler genelde şu başlıklarda toplanabilir.

*Öğretme-öğrenme süreçlerini analiz etmede ilk çabalar,

*Davranışları analiz ve öğretme etkinliklerini düzenleme gayretleri,

*Belirli öğrenme sonuçları temini için materyaller ve öğretme durumları düzenleme çalışmaları,

*Bağımsız öğrenme üzerinde çalışmalar,

*Eğitimi mühendisleştirme çabaları gibi (Alkan, 1979. s.6).

Bu çabalar, eğitim-öğretim faaliyetlerinin kaçınılmaz sonucu olarak müzik eğitiminde planlamayı da zorunlu kılar. Anderson'a göre planlama, "bazı amaçlara ulaşmak için gelecekte uygulanacak bir dizi kararları hazırlamaktan oluşan bir süreçtir (Adem, 1981. s.7.).

"Müzik eğitimi, temelde, bir müziksel davranış kazandırma veya bir müziksel davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Bu süreçte daha çok, eğitim gören bireyin (çocuğun, öğrencinin) kendi müziksel yaşantısı temel alınır, bu temelden yola çıkarak, belirli amaçlar doğrultusunda planlı ve

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

yöntemli bir yol izlenir ve bu yolla belirli hedeflere erişilir (Uçan, 1994. s.14.)

Müzik eğitiminde, bireyin özellikleri esas alınarak eğitim ihtiyacı belirlenirken yalnız davranış örüntülerinden yola çıkmak yeterli değildir.

Ertürk bu konuda bir “ölçütler düzeni” önermiştir . Bu görüşe göre, öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları, ilgileri, yetenekleri, toplumsal çevrenin kendilerinden beklediklerine göre saptanmalı ve ayrıca eğitim felsefesi ile eğitim psikolojisi süzgeçlerinden geçmelidir (Ertürk, 1966. s.27).

Bireyin müziksel yaşantıları dikkate alınarak, toplumun beklentileri değerlendirilmeli ve müzik eğitimi programları sistem yaklaşımı ile geleceğe yönelik olarak sürekli yenilenmelidir.

Türkiye’de Müzik Eğitimi

Türkiye’de modern anlamda müzik eğitiminin kökeni, Cumhuriyet öncesi Osmanlı Dönemi’ndeki “İslahat Hareketleri”nin başlangıç evresine kadar uzanır. Amaçlı ve düzenli müzik eğitimi uygulamalarının gerçekleştiği ilk okul Enderun Okulları’dır. Müzik dersleri, 1869 tarihli Eğitim Genel Tüzüğü’ne göre kız ortaokulları ve kız öğretmen okulları programlarında, 1870’li yıllarda bazı ilk okullarda ve 1910’lu yıllarda da erkek öğretmen okulu ve tüm orta okulların bünyesinde işletilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi’nde ise müzik dersleri ilk yıllardan itibaren başlamıştır. Tüm genel eğitim kurumlarının programlarında yer alması öngörülmüş ve orta eğitim kurumlarının bir çoğunu kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Bu gelişmelerin ışığında müzik dersi 1980’ler Türkiye’sinde “temel eğitim” kurumlarında zorunlu, orta öğretim kurumlarında seçmeli, öğretmen liselerinde zorunlu, kız meslek liselerinde zorunlu, diğer liselerde ise seçmeli olarak okutulmuştur. 1981 yılında Yüksek Öğretim Kanunu’nun oluşumuyla, yüksek eğitim kurumlarında da müzik derslerine yeni ve geniş olanaklar sağlanmıştır (Uçan, 1982. s.2-3).

Cumhuriyet Dönemi’nde müzik eğitimi alanındaki en önemli gelişme 1924-1925 yıllarında öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan “Musiki Muallim Mektebi” yani Müzik Öğretmen Okulu olmuştur. Bu okul, Türkiye’de müzik eğitimini amaçlı, planlı ve sistemli olarak vererek, yetiştireceği müzik öğretmenleriyle ülkemize büyük hizmetler sunmuştur. O yıllarda Anadolu’nun insanına ulaşacak olan öğretmenlerimizin bilinçli ve çağdaş bir eğitimle hizmet vermeleri hedef olarak alınmıştır (Saraç, 1996. s.200). 1936-1937 yıllarında Müzik Öğretmen Okulu’na sanatçı yetiştirmek amacıyla bir konservatuar ilave olur. Konservatuar, müzik kuram ve tekniklerinin uygulamalı bir biçimde öğretildiği meslek okuludur (Ali, 1987.

s.179). Bu okulda o yıllarda “Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası” yani bugünkü adıyla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’na ve Devlet operasına sanatçı yetiştirmiştir (Hasan, 1994. s.523).

Ülkemizde bu iki okul, müzik ve sanat eğitiminin temel taşlarıdır. “Sanat eğitimi yoluyla bireyin ve toplumun sanatsal davranışları geliştirilirken, sanatsal kalkınmanın amacına uygun ve ona erişmeyi hızlandırıp kolaylaştıran değer yargıları da kazandırılır (Uçan, 1994. s.92.)

Sanat eğitimi çerçevesinde müzik eğitimi etkili ve yaygın bir alandır. Osmanlı döneminde filizlenen, Cumhuriyet Dönemi’nde temeli atılan müzik eğitimi, günümüzde çağa uyum çabasında gelişme sürecine devam etmektedir.

Türkiye’de müzik eğitiminde program geliştirme yaklaşımıyla “program oluşturma” yani “program hazırlama” oldukça gerilere uzanan bir geçmişe sahiptir. “Program yenileme” çalışmaları 1920’li yıllarda başlamış. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda giderek yoğunlaşmış. 1950’li yıllarda çalışmalar devam etmiş ve 1960’lı yıllarda ileri bir aşamaya gelmiştir.

“Program deneme” çalışmaları 1950’li ve 1960’lı yıllarda birer kez uygulanmış. 1970’li yıllarda yoğunlaşan deneme niteliğindeki “program uygulama” çalışmaları, 1980’li yıllarda bilimsel bir yaklaşımla ele alınarak “program değerlendirme” çalışmalarına dönüşmüştür.

Türkiye’de yapılan müzik eğitiminde program geliştirme çabaları, bir “bütünlük, “düzenlilik” ve “süreklilik” kazanmıştır. Oysa, bugüne kadar yapılan müzik eğitiminde program geliştirme çalışmalarının, çağdaş geliştirme evreleri olan “hazırlama → deneme (uygulama) → değerlendirme → düzeltme” evrelerinden geçmesi gerekmektedir (Uçan, 1994. s.75-76.

Müzik Eğitiminde Program Geliştirme Süreci

Müzik eğitimi, “bireyin davranışlarında kasıtlı istendik müziksel değişme meydana getirme” süreci olarak tanımlanabilir.

Bireyin davranışlarında meydana getirilecek müziksel değişmeler, önceden tasarlanır, planlanır ve bu plana göre uygulamaya konulur. Bu yaklaşımla müzik eğitimi programı “müzik eğitimi” sürecinin önceden tasarlanan planı ve bu planın uygulamadaki görünümüdür (Uçan, 1994. s.55).

Müzik eğitimi programı genel bir ifadeyle müzik eğitimi ile ilgili alt programların bir bütünüdür. Kapsamında, müzik öğretim programı, ders programı, kurs programı, eğitsel kol programı, etkinlik program v.b. programlar bulunur.

Müzik eğitim programının en önemli kolu, müzik öğretim programlarıdır. Bireyin, müzik öğretimi alması, kendisi için hazırlanan çevre

ile etkileşmesi ile davranışlarında istendik müziksel değişimler oluşturması anlamına gelir. Bu yaklaşıma göre de müzik öğretimi programı “müzik öğretiminin önceden tasarlanan ayrıntılı planı ve bu planın uygulamadaki görünümüdür” (Uçan, 1994. s.55).

Müzik öğretimi programının ana öğeleri:

- 1.Hedefler
- 2.Hedef Davranışlar
- 3.İçerik-Konular
- 4.Öğretme Durumları
- 5.Sınama-Ölçme Durumları
- 6.Değerlendirme işlemleridir (Uçan, 1994. s.58-59).

Müzik öğretiminde program geliştirme, var olan programı daha tutarlı, sağlam ve etkili hale getirmeye yöneliktir. Müzik eğitimi programları, masa başında değil de, deneyerek geliştirme açısından düşünülmelidir.

Deneysel yaklaşımla program geliştirmenin dört evresi vardır . Bunlar sırasıyla, programın hazırlanması, denenmesi (uygulanması), değerlendirilmesi ve düzeltilmesidir.

Program hazırlama, müzik eğitimi programını oluşturan öğeleri ve öğeler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarma, belirleme evresidir. İlk iş olarak bu aşamada hedefler belirlenir. “Aday hedefler”, müzik-sanat eğitimi felsefesi, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi, eğitim ekonomisi, teknolojisi süzgeçlerinden geçerek “olasıl hedefler” niteliğine bürünür. Olasıl hedeflerde, müzik öğretim programına girecek adayların, hazır bulunuşluk düzeyleri ile ilgili davranış örüntüleriyle karşılaştırılır ve “kesin hedefler” halini alır (Uçan, 1994. s.60-61).

Hedefler kendine özgü kurallar çerçevesinde ifade edilirken sonra, davranışa dönüştürülerek biçimlendirilirler. Hedef davranışlar, belli kurallar çerçevesinde hedefe dayalı olarak ifade edildikten sonra, içerik ve konuların tespitine geçilir. İçerik ve konular, programın genel amaçlarına ve dersin hedeflerine göre belirlenir. İçerik ve konuların düzenlenmesinde hedef davranışların dağılımına özenle dikkat etmek gerekir. Bundan sonraki aşamalar öğretme durumları ve sinama-ölçme durumlarının hazırlanmasıdır.

Öğretme durumları hazırlanırken, öğrenci düzeyine uygun, yer-zaman-süre-araç-gereç ve emek bakımından ekonomik olma göz önünde tutulmalıdır. Öğretme durumları, eğitim ortamlarındaki sürekliliği, aşamalılığı, dayanışıklığı sağlamalı ve faaliyet gösterecek şekilde ifade edilmelidir. Sınama-ölçme durumları hazırlanırken, tür, düzey, kapsam ve sınırlılık bakımından ilgili hedef davranışa uygun olmalı; yenilik, yapı, soyutluluk/somutluk, karmaşıklık ve güçlük bakımından öğrenci beklentilerine ters düşmemeli; yer zaman, çaba, araç ve gereçler bakımından

da uygulanabilir olmalıdır. Bu ilkeler göz önünde bulundurularak sına-ölçme araçları geliştirilir. Sınama-ölçme araçları, müzik öğretim programında belirlenen hedefler ve hedef davranışların gerçekleşmesini belirleyen test tipleridir. Testlerin, sonuçlarının yordanacağı son aşama değerlendirmedir. Bu aşamada elde edilen veriler değerlendirilir. Değerlendirmede, programın denenmesi ve uygulanması sürecinde *Ne zaman? Nasıl? Ne tür? Niçin?* gibi değerlendirme ölçüm ve sonuçlara göre sorular sorularak ne gibi yargılara varılacağı ayrıntılı olarak saptanmalıdır (Uçan, 1994. s.62).

Program geliştirmede ikinci evre programın denenmesi yani uygulanmasıdır. Bu evrede, deneme için gerekli koşullar sağlanmalı ve uygulama işlemleri yapılmalıdır. Hazırlanan taslak program, yönergesiyle çoğaltılmalı, denekler ve örneklem grubu tespit edilmeli, uygulama ortamı kontrol edilmeli ve süre saptanmalıdır. Programın denenmesinden önce, geliştirilen taslak programdaki hedef davranışların gerçekleşme dereceleri, görgül yollarla ve performans testleriyle kanıtlanmalıdır.

Program geliştirmedeki üçüncü evre programın değerlendirilmesidir. Bu evrede hedeflere dayalı olarak, hedef davranışların gerçekleşmesi ölçülerek, programın sağlamlığı, iş görürlüğü ve etkililiği hakkında yargıya varılır. Yargı, deneme evresindeki tanıma-yerleştirme-izleme-biçimlendirme sonuçlara göre karşılaştırılır. Değerlendirme sonucunda, programın dayandığı sayıtların sağlamlığı, hedef ve hedef davranışların yerindeliliği, öğretme durumlarının etkinlik-verimliliği, sına-ölçme durumlarının geçerlilik-güvenirlilik ve kullanışlılığı, değerlendirme işlemlerinin doğruluğu ve nesnelliliği ile programın genel olarak sağlamlık-yeterlik ve işe yararlık dereceleri hakkında kararlara varılabilir (Ertürk, 1972. s.114-120).

Program geliştirmedeki dördüncü ve son evre düzeltmedir. Bu evrede, program bütünü ve öğeleri arasındaki ilişkiler, değişiklikler ve yeniden düzenlemeler yapılarak programa bir nitelik kazandırılır. Düzeltme için gerekli görülen, ekleme-çıkarma, yer-değiştirme ve yeniden düzenleme işlemleri yapıldıktan sonra programı tekrar "uygulama" veya gerekiyorsa yeniden "denemeye" hazır duruma getirilir (Uçan, 1994. s.62).

Müzik eğitiminde programı geliştirmeyi, Butler'in sistem yaklaşımıyla değerlendirsek mesleki eğitim programı olarak müzik eğitiminin on iki basamakta açıklayabiliriz

- 1 Müzik eğitiminin (ışığı) tanımı ve sınırlıklarının tespiti,
- 2 Müzik eğitiminin öğretim için analizi,
- 3 Müzik eğitimi hedeflerinin (yeterliğe dayalı) karşılaştırılması,
- 4 Değerlendirme araçlarının geliştirilmesi,
- 5 Değerlendirme araçlarının geçerliliğinin kontrol edilmesi,
- 6 Müzik eğitimi hedeflerinin geçerliliğinin kontrol edilmesi.

- 7.Öğrenme tecrübelerinin düzenlenmesi,
- 8.Öğretme-öğrenme stratejilerinin geliştirilmesi,
- 9.Ders planlarının geliştirilmesi,
- 10.Derslerin geçerliliğinin kontrolü,
- 11.Sistemin uygulanması ve denenmesi,
- 12.Mezunların, (müzik öğretmenlerinin) izlenmesidir (Sezgin, 1986. s.24-25).

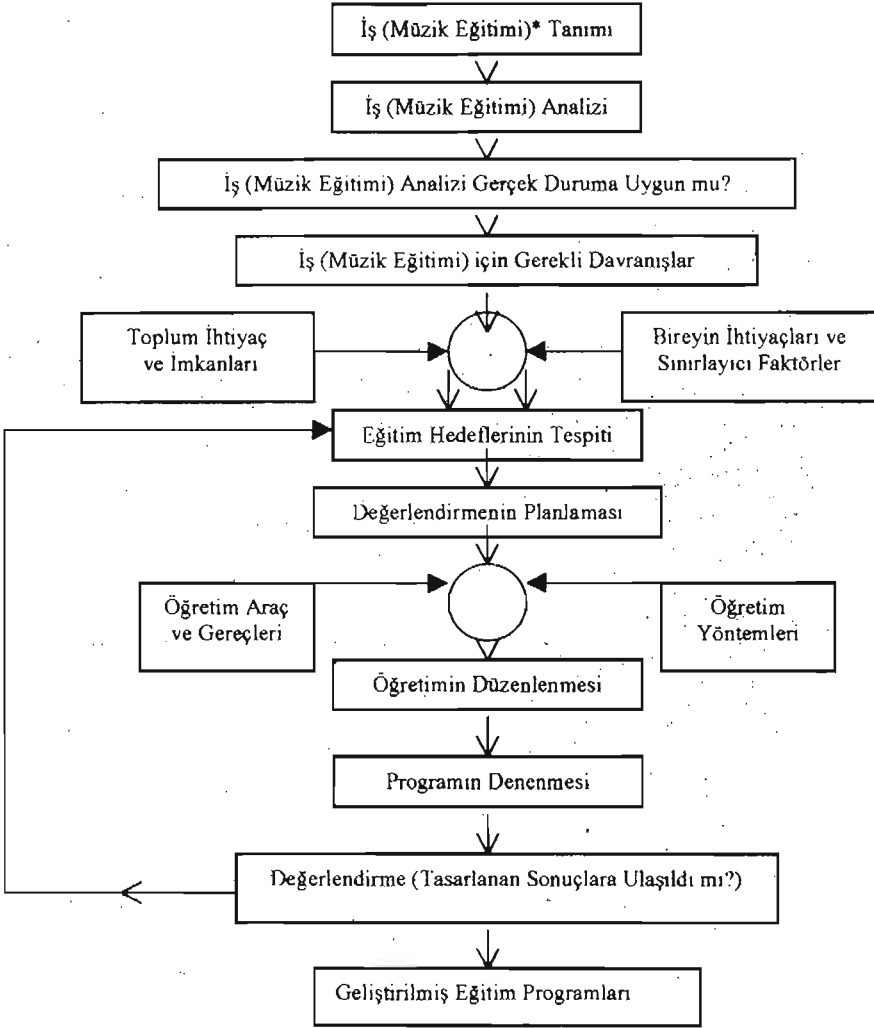
Müzik eğitiminde sistem yaklaşımı ile program geliştirilirse, amaçlara uygun içeriğin seçilmesi ve uygun şekilde düzenlenmesi, içerik ve kapsam yönünden programın bütününe görmede kaynak görevi görmesi, içerik ile ilgili materyallerin öğrenmeyi hızlandıracak şekilde düzenlenmesi, öğretmen açısından, içeriğin daha anlamlı okutulması ve ders programlarının günün koşullarına göre ayarlanması, yenilenmesi gibi faydalar sağlanacaktır (Doğan, 1982, s.30).

Müzik eğitiminde program geliştirme sürecinin en önemli oluşumu da bu konu ile ilgili bir kararın tespit edilmesidir. Müzik eğitiminde program geliştirme kurulunda; (MEPGK) “eğitim bilimleri”, “müzik eğitimi bilimleri”, “müzik bilimleri”, “müzik sanatçıları”, “müzik öğreticiliği” alanlarından; ilgili “uygulama” ya da “çalıştırma” biçimlerinden; ilgili planlamacı”lardan yeterli sayıda temsilcilerin bulunması gerekir (Uçan, 1994. s.63).

Müzik eğitiminin mesleki açıdan başarı ile uygulanabilmesi için program geliştirme faaliyetlerinin sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmesi gerekir (Alkan, 1991. s.223-229). Eğitim sürecinde sistem yaklaşımında mesleki açıdan, müzik eğitimi için gerekli davranışlar deyince öğrenciye kazandırılacak davranışlar aklımıza gelir.

Ertürk’e göre, eğitim sürecinin en önemli parçası öğrencidir. “Asıl önemli olan öğretmenin davranışı değil, öğrencinin kazanması beklenen istendik davranışlardır” (Ertürk, 1986. s.14). Bu yaklaşıma göre de davranışsal hedefler önceden saptanır. Bu işlemi, değerlendirmenin planlaması, öğretimin düzenlenmesi, programın denenmesi, genel değerlendirme aşamaları izler. Sonuç olarak da geliştirilmiş bir eğitim programı elde edilir.

Mesleki eğitiminde program geliştirme sürecini aşağıda belirtilen sistem yaklaşımı şeklinde görebiliriz.

Müzik Eğitiminde Program Geliştirme Süreci

* Bu şekil, "Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme Süreci" için düzenlenmiştir. Şeklin dönüt aşamasındaki "iş kelimesi "müzik eğitimi" olarak yazar tarafından yorumlanmıştır.

KAYNAKÇA

Adem, Mahmut., Eğitim Planlaması, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981.

Alkan, Cevat., Eğitim Ortamları, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 85, Ankara, 1979.

Alkan, Cevat., Özel Öğretim İlke ve Yöntemleri, Özel Eğitim Teknolojisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları. No: 167, Ankara, 1991.

Ali, Filiz., Müzik ve Müziğimizin Sorunları, Cem Yayınevi, Başaran Matbaası, İstanbul, 1987.

Doğan, Hıfzı., Analiz ve Program Hazırlama, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 120, Ankara, 1982.

Doğan, H., Alkan, C., Sezgin S. İlhan., Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:90, A.Ü. Basımevi, Ankara, 1980.

Ertürk, Selahattin., Planlı Eğitim ve Değerlendirme, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları, Seri: B, Sayı:26, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1966.

Ertürk, Selahattin., Eğitimde Program Geliştirme, Yelkentepe Yayınları, Ankara, 1972-1986.

Saraç, A. Gürsan., "Eğitsel Müzik Öğretimi ve Sorunlarına Çözüm Önerileri" "Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sayı:3, Erzurum, 1996.

Sezgin, İlhan., Mesleki ve Teknik Eğitim Programlarının Geliştirilmesinde Sistem Yaklaşımı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Çıracık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası, Ankara, 1986.

Uçan, Ali., Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü, Müzik Alanı Birinci Yıl Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi (1982), yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara, 1996.

Uçan, Ali., İnsan ve Müzik / İnsan ve Sanat Eğitimi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 1994.

Yücel, Hasan Ali., Türkiye'de Orta Öğretim, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 1681, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1994.

